

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

На думку Верховного Суду України, приписи ч. 1 ст. 141 ЗК України слід розуміти таким чином, що припинення права користування земельною ділянкою з підстави припинення установи допускається лише у випадку, коли припинення останньої виключає правонаступництво

ПОСТАНОВА Іменем України

21 лютого 2011 р. Верховний Суд України, розглянувши в порядку письмового провадження за наявними матеріалами справу за позовом Сімферопольського міжрайонного природоохоронного прокурора (далі — Прокурор) до Фороської селищної ради АР Крим (далі — Рада), треті особи — Національний університет біоресурсів і природокористування України, Кримський державний агротехнологічний університет, про скасування рішень за заявою Національного університету біоресурсів і природокористування України про перегляд ухвали Вищого адміністративного суду України від 26 жовтня 2010 р.,

в с т а н о в и в:

У жовтні 2008 р. Прокурор звернувся до суду з позовом, в якому просив скасувати: пункти 2, 3 рішення Ради від 2 листопада 2007 р. № 15, якими відмовлено Національному аграрному університету у видачі дозволу на переоформлення земельної ділянки площею 14,18 га та затверджено акти комісії виконавчого комітету Ради від 6 липня 2007 р. № 1 і від 1 листопада 2007 р. № 2; рішення Ради від 21 березня 2008 р. № 6, яким припинено право постійного користування зазначеною земельною ділянкою Кримському сільськогосподарському інституту ім. Калініна.

На обґрунтування позову Прокурор посилався на порушення Радою пункту «є» ч. 3 ст. 84, ч. 9 ст. 123, статей 144, 150 ЗК.

Окружний адміністративний суд АР Крим постановою від 22 липня 2009 р. в задоволенні позову відмовив.

На обґрунтування свого рішення цей суд посилався, зокрема на те, що позовні вимоги про скасування пунктів 2, 3 рішення Ради від 2 листопада 2007 р. № 15 не підлягають задоволенню у зв'язку з пропуском Прокурором 15-денного строку звернення до суду, встановленого ч. 4 ст. 21 Закону від 5 листопада 1991 р. № 1789-ХІІ «Про прокуратуру» (далі — Закон № 1789-ХІІ), а рішення Ради від 21 березня 2008 р. № 6 взагалі не опротестовувалось, тому за змістом ч. 4 ст. 21 Закону № 1789-ХІІ безпідставно оскаржено Прокурором до суду. Доводи позивача про незаконність оспорюваного рішення щодо припинення права постійного користування спірною земельною ділянкою Кримському сільськогосподарському інституту ім. Калініна суд визнав безпідставними та зазначив, що у зв'язку з припиненням діяльності цього закладу Рада обґрунтовано припинила йому право постійного користування земельною ділянкою на підставі пункту «в» ч. 1 ст. 141 ЗК.

Севастопольський апеляційний адміністративний суд постановою від 23 лютого 2010 р.

* Публікується повний текст судового рішення із незначними редакційними правками.

рішення суду першої інстанції скасував, позов задовольнив.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд зазначив про помилковість висновку суду першої інстанції про пропуск Прокурором строку звернення, оскільки у даному випадку при зверненні до суду він здійснював представницькі функції, передбачені ст. 121 Конституції України, при цьому Прокурор послався на ст. 36¹ Закону № 1789-ХІІ (яка передбачає, що підставою представництва прокуратурою інтересів держави є наявність порушень економічних, політичних та інших державних інтересів внаслідок протиправних дій (бездіяльності) фізичних осіб чи юридичних осіб), а не на ст. 21 цього Закону. Цей суд також визнав необґрунтованим висновок суду першої інстанції про правомірність припинення права користування земельною ділянкою Кримського сільськогосподарського інституту ім. Калініна у зв'язку з припиненням діяльності, оскільки всі його майнові права, у тому числі і право користування земельною ділянкою, перейшли до його правонаступника — Національного аграрного університету. Крім того, суд апеляційної інстанції зазначив, що з листа відділу державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців убачається, що станом на 30 січня 2009 р. проведення державної реєстрації ліквідації Кримського державного агротехнологічного університету не здійснювалося.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 26 жовтня 2010 р. скасував рішення апеляційного суду та залишив у силі рішення суду першої інстанції.

При цьому касаційний суд погодився із висновками суду першої інстанції про пропуск строку звернення до суду, встановленого ч. 4 ст. 21 Закону № 1789-ХІІ, щодо оскарження пунктів 2, 3 рішення Ради від 2 листопада 2007 р., а також про безпідставність оскарження Прокурором рішення Ради від 21 березня 2008 р., яке ним взагалі не опротестовувалося.

У заяві про перегляд судових рішень Верховним Судом України з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 статті 237 КАС, Національний університет біоресурсів і природокористування України просив скасувати всі ухвалені у справі судові рішення, провадження у справі закрити.

На обґрунтування зазначеного заявник додав ухвали Вищого господарського суду України від 7 липня 2009 р. та 26 травня 2010 р., в яких, на його думку, по-іншому, ніж у справі, що розглядається, застосовано пункт «в» ч. 1 ст. 141 ЗК.

Заява про перегляд оскаржуваного рішення Вищого адміністративного суду України підлягає задоволенню з таких підстав.

В ухвалі Вищого господарського суду України від 26 травня 2010 р. викладено висновок про те, що створене внаслідок перетворення Броварського виробничо-торгівельного трикотажного об'єднання «Софія» відкрите акціонерне товариство «Софія» є правонаступником усієї сукупності прав та обов'язків першого, у тому числі прав та обов'язків щодо земельної ділянки.

Вищий адміністративний суд України у справі, що розглядається, погодився із законністю рішення суду першої інстанції, який дійшовши висновку, що Кримський державний аграрний університет є правонаступником Кримського сільськогосподарського інституту ім. Калініна, визнав обґрунтованим рішення Ради про припинення права користування земельною ділянкою останнього, тобто визнав, що до правонаступника не переходить право користування земельною ділянкою.

Аналіз наведених рішень судів касаційної інстанції дає підстави вважати, що ними було неоднаково застосовано одну й ту саму норму матеріального права у подібних правовідносинах, при цьому у справі, що розглядається, — помилково.

У ч. 1 ст. 141 ЗК наведені підстави припинення права користування земельною ділянкою. Зокрема, у пункті «в» цієї частини (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) такою підставою визначено припинення діяльності державних чи комунальних підприємств, установ та організацій.

На думку Верховного Суду України, наведені приписи слід розуміти таким чином, що припинення права користування земельною ділянкою з підстави припинення установи допускається лише у випадку, коли припинення останньої виключає правонаступництво.

Судами ж встановлено, що на підставі рішення Ради від 31 березня 1995 р. Кримському сільськогосподарському інституту ім. Калініна передано у постійне користування земельну ділянку площею 14,18 га для створення учбово-дослідної станції з гірничого садівництва та виноградарства та видано державний акт на право постійного користування цією землею. Постановою Кабінету Міністрів України (далі — КМУ) від 7 квітня 1997 р. № 313 на базі зазначеного учбового закладу, що ліквідується, створено Кримський державний аграрний університет. На підставі розпорядження КМУ від 31 березня 2003 р. № 179-р на базі Кримського державного аграрного університету, що

ліквідується, створено Кримський державний агротехнологічний університет. Відповідно до розпорядження КМУ від 28 липня 2004 р. № 517-р на базі Кримського державного агротехнологічного університету, що ліквідується, створено Південний філіал Національного аграрного університету — Кримський агротехнологічний університет. Постановою КМУ від 30 жовтня 2008 р. № 945 Національний аграрний університет переіменовано в Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Крім того, у розпорядженні КМУ від 31 березня 2003 р. № 179-р зазначено, що студенти Кримського державного аграрного університету продовжують навчання у Кримському державному агротехнологічному університеті.

Розпорядженням КМУ від 28 липня 2004 р. № 517-р передбачено, що студенти Кримського державного агротехнологічного університету продовжують навчання у Південному філіалі Національного аграрного університету «Кримський агротехнологічний університет», а бюджетні призначення, встановлені на підготовку кадрів Кримським державним агротехнологічним університетом, з 1 вересня 2004 р. передаються Національному аграрному університету. Таким чином, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку, що всі майнові права Кримського сільськогосподарського інституту ім. Калініна, у тому числі й право користування земельною ділянкою, перейшли до його правонаступника — Національного аграрного університету.

Отже, висновок цього суду про відсутність підстав для прийняття Радою рішення від 21 березня 2008 р. № 6 є обґрунтованим, а касаційний суд помилково не погодився з ним.

Суд касаційної інстанції також безпідставно посилався на те, що позов Прокурора пред'явлено в порядку, визначеному ст. 21 Закону № 1789-ХІІ, оскільки судом апеляційної інстанції встановлено, що при поданні позовної заяви Прокурор зазначав саме ст. 36¹ цього Закону.

За наведених обставин суд першої інстанції мав зобов'язати Прокурора виконати вимоги ст. 36¹ Закону № 1789-ХІІ та ст. 60 КАС щодо визначення підстав для представництва інтересів держави та позивача у справі.

Крім того, Вищий адміністративний суд України не звернув уваги на те, що при наявності в матеріалах позовної заяви даних про передачу частини спірної земельної ділянки у власність іншій особі, суд першої інстанції на порушення вимог пунктів 1, 2 ч. 2 ст. 110

КАС не витребував необхідних документів для з'ясування зазначених обставин та не залучив цю особу до справи.

Цей суд також не дав оцінки тому, що при підтвердженні обставин зайняття частини спірної земельної ділянки іншою особою, суди мали на підставі п. 1 ч. 1 ст. 157 КАС закрити провадження у справі та роз'яснити позивачеві те, до юрисдикції якого суду віднесено розгляд спорів про захист права від такого порушення.

Засади захисту права власності, які поширюються і на правовідносини щодо права користування, регулюються ст. 386 ЦК; право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння та захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння, — статтями 387, 391 ЦК, а способи захисту прав на земельні ділянки — статтею 152 ЗК.

За змістом цих норм при порушенні права землекористувача внаслідок зайняття земельної ділянки іншою особою адекватним способом захисту такого порушеного права є подання ним позову про усунення перешкод у здійсненні права користування земельною ділянкою (шляхом її звільнення) або витребування її з чужого незаконного володіння. При цьому суд, вирішуючи спір про відновлення прав позивача щодо землекористування, може дати оцінку законності рішення Ради, якщо його прийняття сприяло порушенню прав позивача.

Відповідно до ст. 159 КАС судові рішення повинні бути законним і обґрунтованим. Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права при дотриманні норм процесуального права. Обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин в адміністративній справі, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Враховуючи наведене, рішення касаційного суду підлягає скасуванню, а справа направленню на новий розгляд до цього суду.

Керуючись статтями 241—244 КАС, Верховний Суд України **п о с т а н о в и в**:

Заяву Національного університету біоресурсів і природокористування України задовольнити.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 26 жовтня 2010 р. скасувати, справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.